

Konferencia Datatata nebola len o dátach, ale hlavne o ľuďoch...

Erika Capová

Túto jar sme sa v priestoroch FaVU VUT v Brne tešili stretnutiu celkom pätnástich prednášajúcich na konferencii DATATATA, ktorá prebehla 12.4.2019. Zameriavala sa hlavne na spektrum vzrastajúcich otázok umeleckej a technickej sféry dneška. Ako je umelecká prax ovplyvňovaná súčasným fenoménom zberu dát, či do akej miery sú dáta komplexné v súčasnosti, kedy mimoriadne vnímame vzrast ich rozsahu a algoritmického spracovania. Konferencia sa niesla v príjemnom duchu. Počas celého programu sme mohli vidieť krátke intervencie performerov skupiny Handy Art (Karolína Kohoutková, Jana Rémanová, Hana Magdoňová, Adéla Venturová, Barbora Smékalová, Karolína Tomanová, Sára Wollash). Konferencia bola rozdelená do troch sekcií, po každej nasledovala pauza na obed alebo na kávu. Prvá časť sledovala problematiku dát z pohľadu stroja, druhá z perspektívy človeka a tretia zasa dáta v umení. Hostami konferencie boli prednášajúci zo Slovenska, Česka, Rakúska, Nemecka, Anglicka, Srbska a Iránu. Jej súčasťou bol aj koncert elektronickej hudby a live coding algoritmov, vo večerných hodinách, v podaní Miri Kat, štvorkanálová live performance od kolektívu AVA - Moving Spaces s priestorovým zvukom, ktorá zachytávala zvuky prostredia a pohyb, a sonifikačný projekt Jiřího Suchánka.

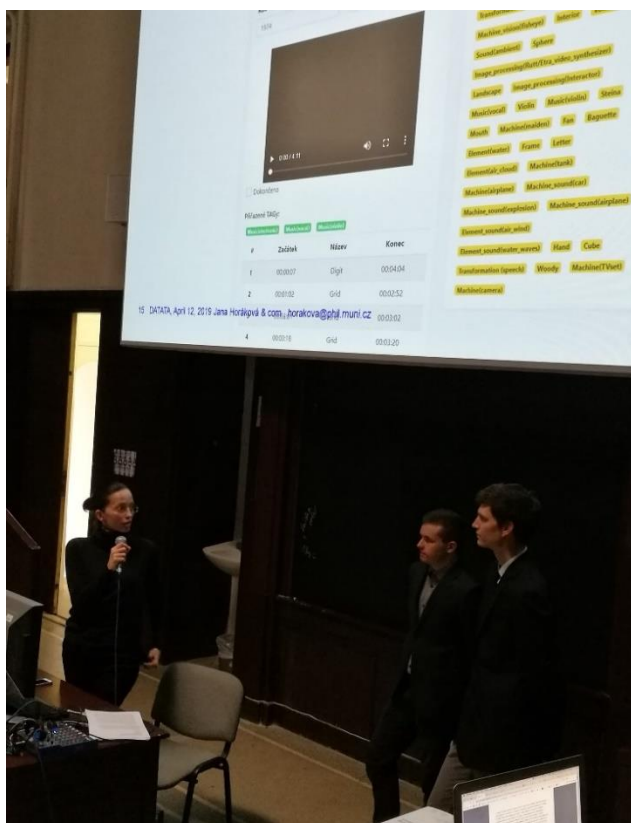
Prvá sekcia Datatata sa sústredila na tému dát ako niečoho, čo už dávno nie je žiadnou novinkou, no v čom aj napriek tomu nastali, oproti minulým rokom, dramatické zmeny. Dáta sa neustále vyvíjajú a mení sa ich komplexnosť. Práve tým, že stále rastie dátový rozsah i metóda ich algoritmického spracovania vzniká mnoho otázok. Kto je teda autorom rozhodnutia, ktoré je v podobe dát zozbierané a spracované strojom? Môžeme vôbec hovoriť o chápaní dát, keď indukcia stroja vytvára predsudky a človek proti nim stavia svoje vlastné domnienky? Kým sme, ak sme dátami opisovaní iba ako súhrn parametrov, histórie a čít?

Osobne ma táto sekcia najviac oslovila príspevkami od Lenky Hámošovej a Pavla Rusnaka s názvom: *How Generative Adversarial Networks (GANs) Changed the Way We Look on the World, or the Necessity of Visual Scepticism in the Post-truth Era*, v zjednodušenom preklade, ako nám fenomén GAN, zmenil pohľad na svet, alebo nutnosť vizuálneho skeptizmu v dobe post-právd a príspevok Jany Horákovej, *Deep Learning from Vasulkas Video Archive*, ktorý je zameraný na projekt deep learningu z video archívu Woodyho a Steiny Vašulkovcov.

Revolúcia analýzy videoartu na obzore?

Príspevok Horákovej ma zaujal, keďže ide o výskumný projekt, respektíve experiment, ktorý je síce ešte len vo vývoji, no predstavuje nový zaujímavý princíp analýzy videoartu. Mapuje konceptuálny

priestor MALA, mediálny živý archív, ktorý je založený na využití umelých neurónových sietí na ikonografickú a audio analýzu video archívu Vašulkových, ktorý dokáže rozpoznať určité zvuky, objekty, či procesy. Keďže umelá inteligencia potrebuje na učenie sa istú ľudskú informáciu, používajú na to menovky a vytvorili tak aj webovú stránku na štítkovanie videí Vašulkovcov. Veria, že takáto deeplearningová aplikácia dokáže nie len získať dáta diela, ale bude schopná skúmať a objavovať estetickú a podvedome poetickú stránku umeleckej tvorby. Nejde im tak o vytvorenie nového archívu ako takého, ale skôr o nový princíp skúmania médií, konkrétne videoartu. Na priloženej fotografii môžete vidieť aktuálny stav, konkrétne teda laboratórne prostredie, projektu. My sa tak veľmi tešíme na ďalšie informácie o postupe tohto projektu a autorom prajeme veľa šťastia a trpezlivosti.

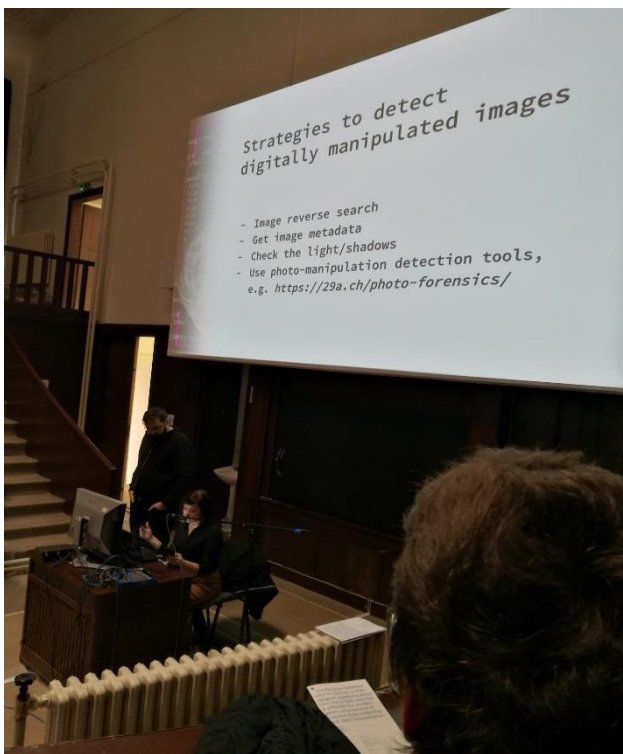

Obr. 1 – Jana Horáková, Jakub Bajzik a Pavel Sikora. Zdroj: Archiv autorky.

HO-HO-HO-HOAX! Hlasné a klamlivé!

V prezentácii Hámošovej a Rusnaka sa hovorí o obrazových hoaxoch v minulosti a dnešku. Poskytuje výborný prehľad o dnešnej dobe, v ktorej si nemôžeme byť istí už takmer v ničom. Pripomínajú nutnosť neustáleho kladenia si otázky, či to, čo vidíme alebo počujeme je naozaj skutočné alebo je to len alterácia obrazu. Odporúčajú osvedčené metódy na overenie autenticity a odhalenie fake news, ide o spätné vyhľadávanie obrázkov pomocou Googlu, kontrola tieňov a svetiel, získavanie metadát, ktoré informujú o mieste a čase vyhotovenia fotografie, či aplikácie zamerané na odhaľovanie manipulácie s obrazom napr. <https://29a.ch/photo-forensics/>. Hovorí sa tu aj o fenoméne Deep Learning a DeepFakes. Pojem DeepFake označuje akýkoľvek fotorealistický audiovizuálny obsah vytvorený pomocou deep learningu. V januári 2018 bola pridaná Fakeapp aplikácia na Reddit,

umožňujúca vytvoriť ľubovoľné faceswap video. Jediné čo je na jeho vytvorenie potrebné, je pridanie dostatočného množstva fotiek tváre z rôznych uhlov. To viedlo k šíreniu pornografických videí celebrit alebo politických prejavov, ktoré v skutočnosti neboli reálne, ale vytvorené práve pomocou faceswap aplikácie. A čo je teda GAN? GAN predstavujú dva princípy stojace v opozícií. Rozlišujúci algoritmus, ktorý sa snaží o odlíšenie autentického od klamu a generatívny algoritmus, ktorý pracuje na vytváraní nových syntetických obrazov. Cieľom je, aby sa fake javil stále viac a viac reálne. Po tomto sa človek skutočne zamyslí, či napríklad kontroverzné virálne video, celebrity alebo politika, ktoré videl naposledy bolo vôbec reálne. V prezentácii využili aj praktické ukážky a tak bola téma dobre objasnená. Varujú pred slepou dôverou v informácie, ktoré sa k nám pomocou sociálnych sietí, či médií, dostávajú a sú predkladané ako fakty a odporúčajú byť v dnešnej dobe skeptikom a radšej si svoje informácie dobre overiť, ak chceme poznať skutočnú pravdu.

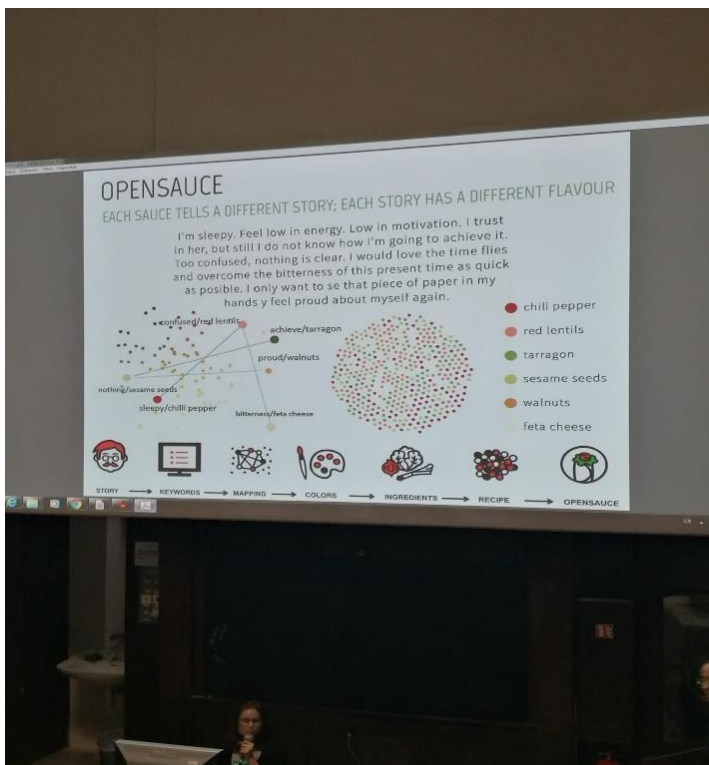
Obr. 2 - Lenka Hámošová a Pavol Rusnak. Zdroj: Archiv autorky.

Ďalšia sekcia označená Data + 2ta - dáta z pohľadu človeka, sa zaoberala problematikou dát a človeka dnešnej digitálnej doby, schopného interpretovať údaje spracované a zozbierané strojom a tzv. Veľkého Brata. Rieši sa tu vplyv estetickej reprezentácie dát v umeleckej praxi, ktorá vytvára nadhľad na politické a ideologické charakteristiky dát, otázky, či môžu byť ľudia naďalej schopní chápať a interagovať so strojmi, ak je prvý majstrom abstrakcie, zjednodušovania a modelovania a druhý je majstrom opisu, zložitosti a skúmania a či vieme ešte stále nájsť nové výzvy.

Viac by som chcela rozpísať príspevok Markéty Dolejšovej - *Digesting Data: A Three-course Speculation about Possible Food-Tech Futures*.

Vyveštená diéta a omáčka zo slov?

Medzi populárne technologické inovácie v potravinárstve patrí samozrejme smart kuchynské náradie a kuchynské roboty, aplikácie fungujúce ako počítadlá kalórií, aplikácie umožňujúce zdieľanie a darovanie svojho prebytočného jedla, DNA diétne programy vyžadujúce zaslanie zákazníkových slín, slúžiacich na vyhodnotenie výsledkov, čo je a čo nie je schopný stráviť. Dolejšová vo svojej prezentácii popisuje svoje projekty Edible Speculations, ktoré sú skutočne zaujímavé a originálne. Prvým z nich je Parlour of Food Futures, v ktorom boli využité tarotové karty, rozhodujúce o možnej budúcnosti jedálnička. Ďalším bol projekt HotKarat and OpenSauce. Ide o street food bistro ponúkajúce vegetariánske hotdogy z mrkvy a o špeciálnu omáčku vytvorenú z ľudí, teda z ich dát. Ide o online rozhranie, do ktorého ľudia vkladajú svoje príbehy, či správy, ktoré systém potom vyhodnotí, priradí k nim farby a následne ingrediencie, ktoré sa spracujú do receptu a vznikne tak unikátna OpenSauce. Tento príspevok ma skutočne zaujal svojou svojráznosťou a tým, že je zrkadlom dnešnej doby. Znova predsa len vkladáme svoje informácie stroju na to, aby sme urobili rozhodnutie pre seba samého. No každý z nás sa môže zamyslieť nad otázkou, má vôbec stroj pravdu v tom, čo je pre nás dobré?

Obr. 3 - Markéta Dolejšová. Zdroj: Archiv autorky.

Obr. 4 - Luba Elliott a performer Handy Art. Zdroj: Archiv autorky.

Posledná sekcia Data.art bola taktiež veľmi príjemná, rozoberala vzťah umenia a vedy a vyzdvihla otázku, prečo ešte stále v súčasnom umení neexistuje subžáner data-art? Napríklad Robert Sakrowski rozprával o kurátorstve digitálneho umenia, straty autorstva a o svojom aktuálnom projekte CuratingYouTube.net.

Luba Elliott poskytla niekoľko príkladov umelcov využívajúcich machine learning a spomenula aj takto vytvorený prvý portrét Edmond De Belamy, ktorý bol vydražený za \$432,000.

Na záver musím uznať, že konferencia DATATATA bola rozhodne veľmi príjemnou skúsenosťou, prednášajúci boli veľmi milí a počas prestávok radi prehodili zopár slov. Organizácia bola, na rozdiel od chladného počasia, prívetivá a pohostinná, postarala sa o stravu pre hostí, ktorým sa v Brne páčilo. Viac o všetkých prednáškach a prednášajúcich nájdete na webe: datatata.info.